

Beszédes Valéria

A SZŰZANYA TISZTELETE SZABADKÁN

Bevezető

A város újkori történetének meghatározója volt a többnemzetiségű közeg: három nemzet és két vallási felekezet él itt egymás mellett a törökök kivonulásától. Az változó volt az elmúlt háromszáz esztendő alatt, hogy a magyarok, szerbek, bunyevácok (horvátok) közül melyik népnek volt domináns szerepe a város közéletében. A két vallás: a katolikus és az ortodox mellett egyéb felekezetek és szekták is jelen voltak és vannak Szabadka vallási életében. Az evangélikusok és a protestánsok csak a múlt század hatvanas éveiben szervezik meg közös egyházukat, húsz évvel később szétválnak, azóta külön templomuk és lelkészük van. A különböző szekták a két világháború közötti időszakban kezdik kifejteni tevékenységüket. Követőik száma azonban csak a II. világháború után lesz számottevő. A legtöbb az adventista, akiket a városban csak szombatistáknak neveznek. A II. világháború előtt mintegy hatezer zsidó is élt a városban. A protestánsok és az evangélikusok magyarok, a zsidók jelentős része a századelőre elmagyarosodott, a különböző szekták nemzetiségi összetételéről nincsenek adataink, de a gyülekezetek hívei egyes nemzetiségűek. Szertartásaikat is két nyelven tartják.

A vallási tarkaság mellett régebben a katolikusnak volt meghatározó szerepe a város közéletében. A határvidék felszámolása után, amikor a város mezővárosi rangot kap, a település megváltoztatja a nevét is: 1743-tól Szabadka helyett hivatalosan Szent Máriának nevezik, a szabad királyi státus elnyerésekor pedig – a császárnő tiszteletére – Maria Theresiapolisra változtatják. A város második címere elsősorban vallási jelképeket tartalmaz, későbbi címere pedig a korábbi elnevezésre utal, mert a pallosjogot jelképező oroszlán mellett ott látható Szent Teréz, a város főplébániájának védőszentje, és a Madonna a gyermek Jézussal. A többi délvidéki szabad királyi város és mezőváros címere harciasabb, elsősorban a határőrvidékre, a katonáskodásra utaló jelképeket tartalmaz.

Hogy a névváltoztatás helyi kezdeményezés vagy a bécsi udvar határozata volt-e, nem tudjuk eldönteni. Tény, hogy a szabadkai levéltárban nincs olyan irat, amely visszakövetelné az évszázados elnevezést, viszont az is igaz, hogy – Szent Mária és Maria Theresiapolis mellett – a város történelmi megnevezését is párhuzamosan használták.

Hogy a Madonnát megkülönböztetett tisztelet övezte a településen, arra tehát a XVIII. században a város neve és címere is utalt, 1945-ig már csak a címere.

E külsőség alapján természetesen nem állíthatjuk azt, hogy a Szűzanyának nagyobb tisztelete volt ebben a bácskai városban, mint más katolikus településen. Írásunkban arra sem vállalkozhatunk, hogy a Szűzanya tiszteletének valamennyi aspektusát számba vegyük, mindössze két jelenséget kívánunk bemutatni, melyeknek szerintünk nemzetiségi vonatkozásai is vannak: a Fekete Madonnát és a Mária-lányokat.

1. A Fekete Madonna

Szabadka vallási életében meghatározó szerepet játszott a ferences rend. A helyi hagyomány, melyet a rend által vezetett krónika is alátámaszt. A ferencesek vezetésével telepedtek le a bunyevácok a városban. A török korszakban is ők látták el a hívek lelki gondozását. A hódoltság után is csaknem száz esztendeig kizárólag ők intézték a város egyházi ügyeit. A ferencesek temploma és rendháza a város legrégebbi épületében, az egykori vár helyén van. A templom átépítését 1730-ban kezdték meg, de csak 1736-ban szentelték fel. Az elmúlt két évszázadban több átalakítást végeztek rajta. Mai formáját 1907 nyerte el.¹

Az egykori templom ereklyéi közül a legrégebbi a Fekete Mária. A kegyképnek napjainkban is igen nagy a tisztelete. Amikor a század elején átalakították és bővítették, a templom mellé kápolnát is építettek, melyet Fekete Mária tiszteletére szenteltek fel, a Szűzanyát pedig az oltárnál helyezték el. Az építkezés előtt a kép a sekrestyébe vezető folyosón állt. Ott állítottak fel egy mellékoltárt, melyet Martin Mük helybeli asztalosmester készített. Ennél az oltárnál már 1769-től tartottak misét a szerzetesek és a világiak számára.² 1900-ban Elizabet Mamužić, az egykori polgármester, Lazar Mamužić felesége carrarai márványból átépítette ezt az oltárt. Az építkezések után a kegyképet a kápolnába helyezték át. Mai helyére 1929-ben került. Előbb a Lourdes-i barlang helyén állt.³

A kép megvételéről nincsenek írásos adatai sem a rendháznak, sem pedig a városi levéltárnak. Keletkezéséről több legendát is feljegyeztek már. E hagyomány alapján ismertette elképzeléseit Ante Sekulić arról, hogyan került a ferencesek tulajdonába. A Szűzanya tiszteletét egy megtörtént esemény is elősegítette a laikus nép körében. Erről a már említett krónika is megemlékezett. Az esetet, amely a Rákóczi-féle felkelés idején történt Szabadkán, Tormásy Gábor is megemlíti.⁴

¹ Sekulić 1978. 55–57.

² Tormásy 1883. 73. Cvekan 1977. 42.

³ Sekulić 1978. 79.

⁴ Bizonyos keleti vallású katona ugyanis több hitsorsosa kíséretében berontott a katolikusok kápolnájába s kirántva kardját, éktelen szitkok közt hadonázott tárgyat keresvén, melyen harcvágyát ki-elégítse. Szemei a Bold. Szűz szobrán akadtak meg; eléje rohant tehát és iszonyú káromkodások közben kardjával egyik karját levágta. De nem sokáig ringathatta magát a győzelem édes mámorában, mert e tette után feltűnően hirtelen még a kápolnában összeesett s mintha nehéz kór lepte volna meg, iszonyú kínok közt hánykolódott a talajon s kegyelet nélküli lelkét csakhamar kiadván társai által elvitetett. Tormásy 1883. 23.

Nem tudni, hogy figyelembe vette-e a szájhagyományt, vagy csak a ferencesek krónikájára támaszkodott. A szabadkai kegyképhez hasonló történet fűződik a bácsi Boldogságos Szűzanya képéhez is.⁵ A szabadkai történet azonban nem a Fekete Máriához kapcsolódik, hanem egy Madonna-szoborhoz, amely elveszett. Tormásy monográfiája megemlékezik arról, hogy a XVIII. században a templom főhelyén egy Madonna-szobor állt, melyet a körmenetekben hordoztak. A szerző maga jegyzi meg: nem lehet megállapítani, hogy a legendában szereplő Szűzanya-szoborról, vagy esetleg egy másikról van szó. A krónikában pontos kimutatást készítettek a szobor ruhatáráról.⁶ Ugyanebben a feljegyzésben említik meg azt is, hogy vásár- és ünnepnapokon a „Szerecsen Mária”-oltárnál miséket tartanak. A bácsi és a szabadkai kegyképet a sokác, illetve a bunyevác néphagyomány szerint őseik vándorlásaik során hozták magukkal. A bácsi Madonna-képről bebizonyosodott, hogy az valóban a ferencesek tulajdonában volt már zvonniki tartózkodásukkor. Zvonnikból Tuzlára, onnan Gradovrhba, majd Szlavóniába, végül pedig Bácskába menekültek, ahol a Duna mellett találtak menedéket.⁷ A bácsi Madonnával kapcsolatos legenda bebizonyosodott, amikor az ikont 1988-ban restaurálták. A szabadkai ferencesek vándorlásáról nincsenek forrásaink, kizárólag a néphagyományra alapozhatjuk, hogy a bunyevácok hozták magukkal a városba.

A Fekete Máriát természetesen az itteni magyar népesség is tiszteli. A magyaroknak is megvan a saját történetük. Eszerint a kép ősidők óta a városban volt, csak a török időben a templom, melyben őrizték, összedőlt. A hódoltság után a kép épségben előkerült. Ez valóságos csodának számított, emiatt imádkoztak, kérték a segítő Mária közbenjárását Istennél.⁸ Olyan történeti mondát is ismernek, mely arra adja meg a magyarázatot, miért szerecsen a Mária. A történet nem a közismert bibliai magyarázat: nem az Énekek énekének népies változata.⁹ Mind-

⁵ Sekulić 1978.b. 73.

⁶ 1. Három pár üng; 2. kilenc soros ezüst nyaklánc, ugyanez tiszta fényes ércből; 3. közösleges vörös kargyöngy; 4. két korona, az egyik ezüsből bearanyozva, a másik szövetből gyöngyökkel ékítve; 5. hat nyakkendő, mely közül kettő arannyal volt átszőve; három ezüsttel áttört öv, négy felső ruha, ezek közül egy régebbi hamuszínű selyemből, a másik fekete selyemből, a két utolsó félselyemből készült arany csipkével volt díszítve; volt azonkívül három mellkendő, egy vörös arany rojtokkal, a másik zöld, a harmadik fekete színű ezüst csipkével, végül volt egy violaszínű köpenye. Tormásy 1885. 69. A szobrot tehát öltöztették.

⁷ Sekulić 1985. 52–53.

⁸ A Fekete Mária nem kerűt az sehova. Mikó ugye a várost a törökök efoglaták, akkó a templomot összevissza rombóták. És ez a Mária-kép a roncokba vót. Mikó meglett, hogy kimentek a törökök, vagy megverték űket, azt a Mária-képet teljesen épségben megtanáták. És az egy nagy csoda vót. A szemébbe tanáták meg. Minden össze vót törve, csak a kép volt meg épségben.

⁹ Nekem így meséte az öreganyám. Mikor az Úr Jézus ment a Szent Józseffe, megjelent az angyal, és azt mondta: menjenek el, mert a Heródes ki akarja végezni a Jézuskát. Akkor útra indultak és mentek az úton. És egy ember vetette a búzát és arra mentek a katonák. És arra ment a Szűzanya a Szent Józseffe. De kérdezték tüle, nem láttak-e valakit, aki menekülésbe vót, úgy hítták, Jézus. Az ember azt mondta: „Akkó láttam, amikor vettem a búzát. Akkó ment erre.” És amikor hátranézett, a búza meg volt érve. És a Szűzanya a föld másik végén észrevette, hogy keresik a katonák. Akkor cigány-asszonynak vót öltözve, meg a Szent József legetette a szamarat. És akkó ementek a katonák, így menekűt meg. Azé lett szerecseny a Szűz Mária.

két nép tehát úgy ítéli meg, hogy a segítő Szűz kegyképe öröktől fogva segítette őket. A bunyevácokat attól a pillanattól kezdve, hogy útra keltek, hiszen régi szülőföldjükről hozták magukkal, a magyaroknak pedig a folytonosságot jelenti, mivel az mindig a városban volt, s még a legnehezebb időkben, a törökök alatt is oltalmazta az itt élőket; mi másért maradt volna épségben a romok alatt? Mind a két közösség számára tehát a biztonságot jelenti.

A hívek számára lényegtelen tehát, hogyan került a ferencesek tulajdonába. Sekulić elképzeléseit éppen a szabadkai magyarok eredetmondái kérdőjelezzik meg. Igazat kell adnunk Cvekanak, a szabadkai rendház egykori gvardiánjának, aki szerint a ferencesek 1734–1744 között jutottak hozzá, mert a rá májára Jakov Sučić 22 rajnai forintot adott. A szabadkai kapitány 1744-ben halt meg, tehát a kép ekkor már a ferencesek tulajdonában volt. A krónikában feljegyezték, hogy a kép másolatához Czestochowában jutottak hozzá, s cserélték ki a korábban már említett szoborral.¹⁰ Magától adódna a következtetés, hogy a szabadkai határőrök lengyelországi szolgálatuk idején hozták magukkal, ugyanis 1734-ben egy lovasszázad tartózkodott Sučić Jakov kapitány vezetésével a sziléziai határon.¹¹ Ekkor magukkal hozhatták a képet, mert ugyanerről a Sučićről tudjuk, hogy a helyi Rókuskápolna harangját egy romániai hadjáratból hozta magával. A krónika pedig feljegyezte, hogy – mint már mondtuk – ő adta a pénzt a kegykép bekeretezéséhez. Ha Sučić adománya lett volna a kép, akkor minden bizonnyal a ferencesek ezt is feljegyezték volna.

A festményt 1955-ben az eredeti kegykép alapján restaurálták. Ivan Lončarić restaurátor az ecsetkezelésből, valamint az ornamentikából arra a következtetésre jutott, hogy minden bizonnyal Velencében festették háromszáz évvel korábban, tehát valamikor a XVII. század közepén. Amikor a városba került a XVIII. század harmincas éveiben, már régi festménynek számíthatott.¹²

2. A kegykép tisztelete

Megbízható adataink tehát a szabadkai kegykép keletkezéséről, megvásárlásának körülményeiről nincsenek. Ez azonban nem változtat a lényegen, azon, hogy a képnek napjainkban is igen nagy a tisztelete. Mint már korábban utaltunk rá, a XVII. század végétől tartottak előtte istentiszteletet. Búcsúja szeptember 12-én van. Korábban erre az ünnepre a környékbeli településekről gyalogosan jöttek a zarándokok. A szertartáson részt vettek a horgasiak, csantavériek, bajmokiak, kanizsaiak. Tömeges búcsújárás azonban sohasem alakult ki, ezért búcsúsénekek, imádások nem születtek tiszteletére. Az emberek egyénileg fordulnak a segítő Máriához, s ő sokat meg is segített. A hívek hálájuk jeléül megajándékozták. Elsősorban ékszereket: karkötőt, nyakláncot, gyűrűt vittek ajándékba. A helyi hagyomány

¹⁰ Cvekan 1977. 43.

¹¹ Iványi 1886. 124.

¹² Andrašec 1971. 111–115.

szerint a Szűzanyának olyan tárgyat kell felajánlani, mely szívünknek is kedves. Nem az értéke számít, hanem az, hogy az imádság őszinte és szívből jövő legyen. Az évtizedek alatt sok ajándék összegyűlt; ezeket a kép köré rakták a ferencesek. Miután a kegyhelyet 1959-ben és 1970-ben kirabolták és a tettesek nem lettek megsoha, az ajándékokat már nem rakják ki. A ferencesek egy könyvbe írják be azokat az adományokat, melyeket a hívek adnak a szenteknek és a rendnek. Legnagyobb tisztelete Szent Antalnak van és a segítő Szűzanyának. Korábban az előbbinek inkább pénzt, az utóbbinak pedig kegytárgyakat adtak.¹³

Napjainkban már leginkább pénzt adományoznak a hívek. Szent Antal tiszteletére még manapság is naponta szolgálatnak misét. Szerecsen Mária tiszteletére napjainkban hetente két-három misét mondanak; korábban ez a szám nagyobb volt. Olyan hívekről is tudunk, akik évtizedek óta fogadalomból egy-egy meghatározott ünnepre feldíszítik a Mária-oltárt. Az egyik adatközlőnk már negyven éve újévkor viszi a virágokat, mert édesanyja a segítő Szűzanya segítségével Szilveszter napján nyerte vissza a látását. Ahogy mondta, utolsó pénzüket költötte a virágra. Az asszony, hogy meggyőződjön róla, leánya teljesítette kívánságát, bár lábadozott, mégis elment a templomba, hogy saját szemével lássa Mária virágait. Az ajándékokat a szabadkaiak utólag szokták elvinni, miután a Szűzanya meghallgatta könyörgésüket. Sokan imádkoznak hozzá a kápolnában, de otthon is elmondhatják kérésüket. Szerecsen Máriához csak akkor fordultak, ha nagyon nagy bánatuk volt, vagy súlyos betegek. A helyi hagyomány szerint csak Miatyánkot és az Üdvözlégy Máriát kell elmondaniuk. Az ima végén azonban hozzáteszik: „Segítő Szűzanyánk, könyörögj érettünk, légy a menedékünk most és halálunk óráján, amen.” A szentmisét csak kivételesen végzik a segítő Mária oltáránál. A szeptember 12-i ünnepi szentmisét természetesen ennél az oltárnál tartják. A körmenetek egy része is ettől az oltártól indul, mint ahogy az ünnepélyes bevonulás a papszenteléshez is innen történik. A szerzetesek fogadalomtételük után itt búcsúznak el édesanyjuktól.

3. A Mária-lányok

A korábban idézett Tormásy-műből tudjuk, hogy a XVIII. században éppen a ferencesek templomában a körmenetek vitték a Szűzanya szobrát.¹⁴ A szerző nem tesz említést arról, kik vitték. A körmenetek a későbbi időkben is meghatározták a szertartásokat. A főplébánia-templom felépítésével a helyzet annyiban módosult, hogy a körmenetek, melyek végighaladtak a város akkori legfontosabb útvona-

¹³ A szerzetesek könyvét nem volt lehetőségem átnézni. Paskal Cvekan monográfiájában az egyik adományozó 1900-ban egy arany szívet ajándékozott a Madonnának, 1907-ben pedig egy hölgy egy arany nyakláncot. Sekulić tanulmányában számtalan bejegyzésről emlékezik meg. Budanovics Lajos néhai szabadkai püspök visszaemlékezéseiből tudjuk, hogy az egykori polgármesterné adománya volt a kararai márványból készült oltár. Az asszony azért ajándékozta a Szűzanyának, mert a férjét segítette egyik peres ügyében. Cvekan 1977. 44.; Sekulić 1978. 105.; Andrašec 1971.

¹⁴ Tormásy 1885. 69.

lán, leginkább a Szent Teréz-templomból indultak. Mária-szoborról a feljegyzések nem tesznek említést. Mária-lányok a ferenceseknél sohasem voltak. Az egyik adatközlőnk szerint azért, mert nem volt plébánia-templom. A város területén a múlt század hatvanas éveiben szervezték meg a plébániákat; ezekben a templomokban sem voltak. Kizárólag a főplébánia-templomban működött az egyesület magyar leányok körében. Különösebb külsőségek nem jellemezték a Mária-leányokat a városban. Nem volt egyenruhájuk, még a Szűzanyát jelképező kék szalagot sem viselték. Külön listát sem vezettek róluk. Aki be akart lépni, az csak jelentkezett a Mária-asszonynál – így nevezték azt az idősebb ájtatos nőt, aki a lányok feladatait meghatározta és kijelölte a jelentkező további feladatát.

A Tisza menti településeken fehér ruhában voltak, és a szüzességet jelképező koszorút viselték az istentiszteleteken. Külön fogadalmat tettek a Mária-oltárnál, férjhezmenetelkor ugyanennél az oltárnál el is búcsúztatták őket, ekkor vették le fejükről ünnepélyesen a koszorút is. Fogadalomtételkor és elbocsátáskor is erre az alkalomra szerkesztett dalt énekeltek. Szabadkán kizárólag a vallási életre való nevelést szolgálta ez a szervezet. A leányok 12–13 éves korukban lettek tagjai. Kötelesek voltak belépni a Rózsafüzér Társulatba, a Mária-asszonynál cserélték a cédulát. A napi imájuk alkalmával el kellett mondaniuk: „Szűz Mária, könyörögi érettünk, légy a menedékünk, most és halálunk óráján, amen.” A vasárnapi Mária-misén vettek részt. Az ő feladatuk volt a Mária-oltár díszítése. Arra a misére a kislányok hordták össze a virágokat, melyet az ő számukra mondtak. Egyetlen ünnepélyes feladatuk a lobogók tartása volt.

Szabadkán a II. Vatikáni zsinat reformjáig a főplébánia-templomban a vasárnapi ünnepi magyar nyelvű misét mindig a Mária-mellékoltárnál végezték. Az oltárt – a helyi hagyomány szerint – az itteni magyarok állíttatták annak az emlékére, hogy Szent István királyunk a Szűzanya oltalmába ajánlotta fel népét. A Mária-leányok tehát ezen a misén vettek részt, s tartották a lobogókat. A fiatalabbak a kislobogót, az idősebbek pedig a nagyobbat. Egy-egy alkalommal négy lánynak jutott ez a feladat. A Mária-asszony határozta meg, ki mikor érdemli meg ezt a tisztességet. Másik feladatuk a Rózsafüzér Társulathoz kapcsolódott. Temetéskor is minden alkalommal a Mária-leányok vitték a társulat lobogóját, tehát nem a koszorú valamelyik tagja. Közösen jártak a zarándokutakra: gyalog mentek Doroszlóra és a sándori szentkúti búcsúba is. Feladatuk volt, hogy a város határában megvárják a zarándokokat. A Mária-asszony beosztotta, hogy kik várokozhatnak a Zombori és a Zentai kapunál. A vidékről jövőekkel azután közösen mentek a misére. Egyebek között így varták a hívőket a Szerecsen Mária búcsújára is.

A II. világháború után az utcai körmeneteket Jugoszláviában is betiltották, így a Mária-leányok feladata is kizárólag a vasárnapi miséken való részvételre korlátozódott. Az ötvenes évek közepéig még részt vettek a misén a lányok, de amikor meghalt a Mária-asszony, megszűnt a szervezet is.

3. Összegezés

A Szűzanya tiszteletének csak két mozzanatával foglalkoztunk, jelesül azokkal, melyek – a vallási élet mellett – az itt élő népek nemzeti identitásához is kapcsolódnak. A czenstochowai Madonna a magyar nyelvterületen közkedvelt. A Szabadkán mesélt monda abba a csoportba sorolható, mely a török utáni korszakban épségben előkerült Mária-ikonokhoz kapcsolódik. A bunyevácok mondája pedig a horvátok körében közismert. Ugyannak a kegyképnek más a története az azonos vallásúak, de más a nemzetiségűek körében.

Sem a szabadkai, sem pedig a bácsi Madonnának nem alakult ki országos kultusza, sőt meg lokális ismertségük is igen szűk területre korlátozódik. A bácskai magyarok és horvátok, természetesen a szabadkaiak is, szívesen részt vettek különböző búcsúkon. Már a XVIII. században eljártak Hajósra, Máriagyűdre. A múlt század közepén a szegedi zárandokutak voltak népszerűek. A két világháború között a magyarok Doroszlóra és a Szabadka melletti Szentkútra kezdtek járni. A sándori kegyhely vonzásköre lényegesen nagyobb, mint a segítő Szűzanya képe. A II. világháború után kizárólag a helybeliek fohászkoznak hozzá, de vannak szentek, akik napjainkban népszerűbbek: Szent Antal, Szent Rita, a Luordes-i Mária. A Szerecsen Mária történetét a fiatalabbak már alig ismerik. A Mária-lányok Szabadkán kizárólag az egyházi nevelés szellemében tevékenykedtek. Csak a magyarok körében voltak ismertek.

Kérdésünkre, hogy a bunyevácok miért nem szervezték mag a maguk csoportját, ezt a választ kaptuk: „Mert Szent István csak a magyarokat ajánlotta a Szűzanya oltalmába.” A szabadkai egyesület csak a nevében hasonlít a Tisza menti és nyugat-bácskai Mária Társaságokhoz. Voltaképpen a múlt század közepén alakult imaegyesületek XX. századi folytatása. A szabadkai magyar Mária-lányok tagjai lettek a Skapuláré imaegyletnek, melyet a karmelita szerzetes rend népszerűsített ezen a vidéken. A lányok egy-egy érmet kaptak, s ekkor tettek fogadalmat, hogy az imaegyesület által megszabott imákat elmondják. A társaság első sorban a bunyevác fiatalok körében volt népszerű. Nemcsak lányok, de fiúk is beléphetek az egyesületbe; ebben különbözött a Mária-társaságtól. A Skapuláré egyesület napjainkban is működik. Mivel egyéni ájtatosságot követel meg tagjaitól, mentes minden külsőségtől.

Irodalom

ANDRAŠEC, Dianizije

1971 Čudotvorna Crna Gospa. Subotička Danica, 1971. 111–115.

CVEKAN, Paskal

1977 Subotički franjevački samostan. Zagreb.

IVÁNYI István

1886 Szabadka szabad királyi város története. Szabadka.

SEKULIĆ, Ante

1978 Tragom franjevačkog letopisa u Subotici. Split.

SEKULIĆ, Ante

1978. b Drevni Bač. Split.

SEKULIĆ, Ante

1985 Marijanske pobožnosti podunavskih Hrvata. Zagreb.

TORMÁSY Gábor

1883 A szabadkai római kath. főplébánia. Szabadka.

Valéria Beszédes

The Veneration of Virgin Mary in Szabadka

The author tells us about the veneration of Virgin Mary in a town with mixed denominations (Roman Catholic, Orthodox). She presents in details the cult of the copy of the miraculous picture of Our Lady of Czestochowa (Poland) in the Franciscan church of Szabadka (today Subotica, Vojvodina, Yu). From the 18th century on the Catholics in Bácska, Hungarians and Croats visited more and more Marian shrine: Hajós, Máriagyűd, Doroszló, the holy well of Szabadka. The writer introduces the role of the so called Marian girls in the liturgy and in the everyday religious life.

